



Ilam University



Iranian Association
of Constitutional Law

Feasibility of Islamic Readings of Criminology Versus Scientific Criminology

Seyed Mohammad Reza Mousavi Fard¹

1. Assistant Prof., Dep. of Criminal Law and Criminology, Semnan Branch, Islamic Azad University, Semnan, Iran. E-mail: mousavifard136394@gmail.com

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received 13 Aug 2024

Received in revised form 11
Sep 2024

Accepted 25 Sep 2024

Available online 30 Sep 2024

Keywords:

Criminology,
Islamic criminology,
humanities,
ideology.

Today, it can be argued that most thinkers agree on the principle that the humanities are relative and can theorize from different levels of analysis and intellectual coefficients on it, while analyzing human and social affairs. One of the complete analytical levels that can provide comprehensive theories about man according to its origin is ideological and religious approaches in the field of social humanities and criminology. In this article, with an analytical descriptive look and using the documentary and library method, we seek the answer to this question: in the third millennium, do the teachings of scientific and modern criminology recognize a tendency called religious criminology? The answer could seem to be positive looking at the teachings of the religions of Christianity and Judaism, we come to the streaks of criminology of religious origin. With such a hypothesis, the research findings guide us in this direction, which can be claimed in the general Islamic criminology, some of the commands (in the book and tradition) have criminological readings that can be fruitful at least in order to prevent criminalized sins and be a good complement to scientific criminology. Therefore, taking this assumption into account, there is Islamic criminology (like the criminology of Christianity and the criminology of Judaism), and one of the most endorsed trends in the field of scientific that criminology can be called in its own right.

Cite this article: Mousavi Fard, Seyed Mohammad Reza . (2024). Feasibility of Islamic Readings of Criminology Versus Scientific Criminology. *Comparative Studies on Islamic Countries Law*, 2 (3), 65- 87. <http://doi.org/10.22034/lcs.2024.2036036.1047>



© The Author(s).

DOI: <http://doi.org/10.22034/lcs.2024.2036036.1047>

Publisher: Ilam University.



Ilam University



Iranian Association
of Constitutional Law

امکان سنجی قرائت‌های اسلامی از جرم‌شناسی در تقابل با جرم‌شناسی علمی

سیدمحمد رضا موسوی فرد^۱

۱. استادیار گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران. رایانامه: mousavifard136394@gmail.com

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۲۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۶/۲۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۰۴

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۷/۰۹

کلیدواژه‌ها:

جرم‌شناسی،

جرم‌شناسی اسلامی،

علوم انسانی،

ایدئولوژیک.

امروزه می‌توان مدعی گردید اکثر اندیشمندان بر این اصل اتفاق نظر دارند که علوم انسانی نسبی است و می‌توان؛ از سطوح تحلیل و مشرب‌های فکری مختلف در خصوص آن به نظریه‌پردازی پرداخت و در عین حال به تجزیه و تحلیل در خصوص امور انسانی و اجتماعی پرداخته شود. یکی از سطوح تحلیلی کاملی که می‌تواند با توجه به منشأ پیدایش آن در خصوص انسان نظریات جامعی ارائه دهد؛ رویکردهای ایدئولوژیک و دینی در حوزه علوم انسانی اجتماعی بالنسبه جرم‌شناسی است. در این مقاله با نگاهی توصیفی تحلیلی و با بهره جستن از روش اسنادی و کتابخانه‌ای در پی یافتن پاسخ این سؤال می‌باشد؛ که در هزاره سوم آیا آموزه‌های جرم‌شناسی علمی و مدرن، گرایشی بنام جرم‌شناسی دینی را به رسمیت می‌شناسد؟ به نظر پاسخ می‌تواند مثبت باشد با نگاهی به آموزه‌های ادیان مسیحیت و یهودیت به رگه‌های از جرم‌شناسی با منشأ مذهبی می‌رسیم. با چنین پیش فرضی یافته‌های تحقیقاتی ما را بدین سمت و سو راهنمایی می‌نمایند که در خصوص کلیت جرم‌شناسی اسلامی می‌توان مدعی شد برخی از دستوراتی که (در کتاب و سنت) آمده است دارای قرائت‌های جرم‌شناختی می‌باشد که حداقل در جهت پیشگیری از گناهان جرم‌انگاری شده می‌توان متمر ثمر باشد و مکمل مناسبی برای جرم‌شناسی علمی باشد. پس با در نظر گرفتن این پیش فرض می‌توان گفت جرم‌شناسی اسلامی (همانند جرم‌شناسی مسیحیت و جرم‌شناسی یهودیت) وجود دارد و یکی از گرایش‌های مورد تأیید در حوزه جرم‌شناسی علمی می‌تواند در نوع خود لقب بگیرد.

استناد: موسوی فرد، سیدمحمد رضا (۱۴۰۳). امکان سنجی قرائت‌های اسلامی از جرم‌شناسی در تقابل با جرم‌شناسی علمی. *مطالعات تطبیقی حقوق*

کشورهای اسلامی، ۲ (۳)، ۸۷-۶۵.

<http://doi.org/10.22034/lcs.2024.2036036.1047>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه ایلام.



مقدمه

جرم‌شناسی همان طوری که می‌دانید به دنبال علل و چرایی جرم و تخلف در جامعه است، آوردن کلمه تخلف نوعی اعتقاد درونی نویسنده و افزون بر تعاریف معمول در خصوص جرم‌شناسی است. آنچه امروزه از دید عقلایی پذیرفته شده این مسئله می‌باشد خالق هر چیزی می‌تواند بهترین راهنما برای آن محسوب شود این اصل عقلایی تقریباً و تحقیقاً مورد وثوق عقلا و ملل متمدن نیز می‌باشد از این روست که بهترین نسخه برای شناخت ابعاد انسان در (سعادت دنیوی و اخروی‌اش) در کنار علم بشری که هیچ‌وقت نافی آن نبوده‌اند رجوع به برخی منابع دینی و یا (وحيانی) است که اتفاقاً در خصوص برخی تخلفات و گناهان جرم‌انگاری شده (موضوع علم جرم‌شناسی) مورد توجه اکثر ادیان الهی قرار گرفته است. با رجوع به منابع متعدد این امر دارای سابقه طولانی است حتی یک دوره تجدیدی داشته است که از سال ۲۰۲۳ مجدداً در بین جرم‌شناسان باب شده است. جرم‌شناسی به معنای علمی آن ریشه در مغرب زمین دارد که منابع مختلف نیز بر این امر صحنه گذاشته‌اند. اما متأسفانه در باب جرم‌شناسی اسلامی که وقتی این قرائت جدید را مطرح شد جبهه‌گیری‌های بسیاری (در محافل علمی و خصوصی) صورت پذیرفت که به چند دسته‌بندی می‌گردد:

- دسته اول: آن را از ابتدا قبول داشتند و آثاری نزدیک به آن هم داشتند اما بعدها تحت فشارها دیگران از نظرشان عدول کردند؛ (نک به: مقدمات کتاب جرم‌شناسی اسلامی)
- دسته دوم افرادی بودند که به دلیل رویکردهای کاملاً سیاسی با در نظر افراط‌گرایی‌های صورت گرفته دینی که به هر علمی پسوند اسلامی نباید چسباند که بنده هم موافق آن هستم مخالف سرسخت این دسته‌بندی یعنی جرم‌شناسی اسلامی بودند؛
- دسته سوم افرادی بودند که اصلاً تقسیم‌بندی جرم‌شناسی را قبول ندارند همانند تقسیم‌بندی به جرم‌شناسی غربی و اسلامی که اتفاقاً با دقت در دکترین بطلان این قضیه به اثبات رسیده است.^۱ با نگاهی توصیفی تحلیلی و روش اسنادی و کتابخانه‌ای در پی یافتن پاسخ این سؤال می‌باشد که در هزاره سوم آیا آموزه‌های جرم‌شناسی علمی و مدرن، علمی بنام جرم‌شناسی دینی را به رسمیت می‌شناسد؟ به نظر می‌تواند مثبت باشد با نگاهی به ادیان مسیحیت و یهودیت به چنین سابقه‌ای دست می‌یابیم. در خصوص کلیت جرم‌شناسی اسلامی می‌توان مدعی شد برخی دستوراتی که (در کتاب و سنت) آمده است حداقل در جهت پیشگیری از گناهان جرم‌انگاری شده می‌توان مثمر ثمر باشد دارای آموزه‌های واضح جرم‌شناسی مطابق با نوع علمی و مدرن آن است. می‌توان گفت جرم‌شناسی اسلامی (همانند دیگر ادیان ابراهیمی فوق‌الذکر) وجود دارد و یکی از گرایش‌های مورد تأیید در حوزه جرم‌شناسی علمی می‌تواند لقب گیرد.

۱. مبانی نظری

هر بحثی در ذات خود نیازمند نوعی رویکرد نظری و تئوریک می‌باشد که در اینجا می‌توان از نظریه‌ی علوم انسانی ایدئولوژیک پرده برداشت که می‌تواند توضیح‌دهنده مناسب برای موضوع حاضر باشد. علوم انسانی در وضع موجود در حال تجربه یک تغییر پارادایم قابل توجه است که با تأکید بیشتر بر اساس فرهنگ، هویت و مسائل اجتماعی مشخص شده است. این تغییر در برنامه‌های مطالعاتی مختلف کاملاً مشهود است. نظریه پست‌مدرن این تغییر را تحت تأثیر خود قرار داده و به بحث‌هایی در مورد جهت‌دار شدن ایدئولوژیک

۱- جهت مطالعه برخی آراء موافقان و مخالفان در این خصوص رجوع شود به: موسوی فرد، سیدمحمد رضا (۱۳۹۷)؛ جرم‌شناسی اسلامی؛ چاپ اول، تهران، نشر انتشارات علمی فرهنگی مجد، صص ۱۰-۳۰

در علوم انسانی منجر شده است. پست‌مدرنیسم فرهنگ را شبکه‌ای از هویت‌های رقیب می‌داند که اغلب منجر به محکومیت مفهیمی^۱ و ترویج متقابل می‌شود. باین‌حال، منتقدان این حوزه میان‌رشته‌ای استدلال می‌کنند که تفکر پست‌مدرن منجر به کنار گذاشتن علم و عقل عینی شده است و تجربیات ذهنی را بر شواهد تجربی ترجیح می‌دهد (Pant. ۲۰۱۸: ۱۰). پس این دگرگونی ایدئولوژیک در علوم انسانی بحث‌هایی را در مورد ماهیت خود ایدئولوژی به راه انداخته است و محققان در حال بررسی چگونگی شکل دادن ایدئولوژی‌ها به گفتمان عمومی و روایت‌های تاریخی هستند (Pant. ۲۰۲۲: ۱).

در برخی از علوم انسانی هدف آموزش ایدئولوژیک در رویکردهای سیاسی می‌باشد، هدف اساسی آن، از جمله تزکیه اخلاقی از وظایف اصلی می‌باشد (Han, Pei. ۲۰۱۶: ۱-۲). تعامل بین فن‌آوری‌های جدید، ایدئولوژی‌ها و نهادها نقش مهمی در پاسخ‌های اجتماعی به شرایط اقتصادی در حال تغییر دارد. (Iyigun and other. ۲۰۱۷: ۱) باید گفت: عدم اطمینان در مورد تعامل بین ایدئولوژی‌های جدید و شرایط اقتصادی، سرمایه‌گذاری در نهادها و سرمایه فرهنگی را منع می‌کند و منجر به واکنش‌های ایدئولوژیک می‌شود که ارزش‌های سنتی را اولویت‌بندی می‌کند. علاوه بر این، توسعه ایدئولوژی‌های دولتی می‌تواند بر سیاست‌ها تأثیر بگذارد، که نیازمند تحقیق و توسعه قوانین بین‌المللی برای جلوگیری از پیامدهای منفی آن است (Schechla. ۱۹۹۳: ۲۳۹).

در زمان معاصر برخی معتقدند توسعه اجتماعی بر توسعه فکری و ایدئولوژی-اخلاقی در همه سطوح تأکید دارد اما در عمل رویکردهایی همچون فعالیت‌های آموزشی با چالش شتاب بخشی صرفاً خود را با توسعه اجتماعی و اقتصادی هماهنگ می‌کند، عملاً فاقد رویکردهای اخلاقی است (Kondakov. ۱۹۸۷: ۸). مثلاً در مقدمه قانون اساسی کشور فیلیپین ۱۹۸۷ آمده است: «ما به خدای متعال نیاز داریم تا جامعه‌ای عادلانه و انسانی بسازیم، و دولتی ایجاد کنیم که آرمان‌ها را تجسم کند، منافع عمومی را ارتقاء بخشد، میراث خود را حفظ و در عین حال توسعه دهد، و ایمن باشد. خودمان و آیندگان، برکت استقلال و دموکراسی تحت حاکمیت قانون و رژیم از حقیقت، عدالت، آزادی، عشق، برابری و صلح، قانون اساسی را تعیین کنیم». بدون مذهب ما تقریباً به‌طور قطع در نوع دیگری از جامعه زندگی می‌کردیم. دین به دلایل مختلف می‌تواند برای یک جامعه اهمیت زیادی داشته باشد. بسته به فرهنگ و سبک حکومتی، می‌تواند از یک نفوذ ساده تا کنترل کامل جامعه را در بر بگیرد. همان‌طور که قبلاً گفته شد، دین یک رویکرد فطری انسانی است که در هر فرهنگی به‌نوعی یافت می‌شود و امری برای تداوم پیشرفت معنوی نوع بشر می‌باشد. تاریخ هیچ مردم و قومی را با یک رویکرد یکسان به یاد نمی‌آورد^۲، مهم نیست که چنین فرهنگی چقدر قدیمی یا ابتدایی باشد که در آن زندگی می‌کند، زیرا روزی که به دنیا می‌آییم به کلمه خدا روشن می‌شویم (Mendoza. ۲۰۱۷: ۱). دین به‌عنوان یک رویکرد فکری نقش بسزایی در شکل دادن به تجربیات اجتماعی انسان و تفسیر نوع انسان از واقعیت داشته است. باید دانست رویکردهای گوناگونی برای مطالعه دین و پدیده‌های دینی وجود دارد. همانند: تفسیری درونی از دین از دیدگاه مؤمنان ارائه می‌کنند. هدف دیگر چنین قابل ترسیم است که عقاید دینی را از بین ببرند. از منظر آکادمیک، محققان می‌توانند رویکردی اجتماعی، تاریخی داشته باشند که با شرایط اجتماعی و تاریخی که منجر به جنبش‌های مذهبی می‌شود^۳.

۱- مانند «سفیدی»

۲- در اینجا منظور عدم سرنوشت واحد و یکسان از نوع بشریت است.

۲. ادبیات پژوهشی

بر اساس تلاشی که صورت گرفت، پیشینه پژوهشی که مستقیماً با موضوع ارتباط داشته باشد یافت نشد. در خصوص موضوع سعی می‌شود به منابع داخلی که قرابت بیشتری با جرم‌شناسی اسلامی دارند رجوع گردد:

- مقاله با موضوع پیشگیری از منظر آموزه‌های اسلامی که به قلم محمدحسن توسلی و دیگران در سال ۱۳۹۴ در فصلنامه بصیرت و تربیت اسلامی به چاپ رسیده در یافته‌ها چنین تصریح شده است: آموزه‌های اسلامی و عوامل پیشگیرانه از جرم از قبیل «اعتقاد به توحید، اعتقاد به معاد، نقش و تأثیر نماز، امر به معروف و نهی از منکر، انفاق و احسان، حجاب و عفاف، نظارت و واپایش، تعلیم و آموزش عمومی، پیشگیری از طریق خانواده، محبت و مهرورزی، معاشرت با نیکان و صالحان، اجرای روش الگودهی و الگو گیری، ترویج فرهنگ صبر، بردباری و شکرگزاری، فرهنگ قناعت و پرهیز از اسراف و تبذیر و بالاخره تأثیر توبه». همچنین عملیاتی و اجرایی کردن آن‌ها در نظام تعلیم و تربیت فردی و سازمانی می‌تواند در پیشگیری از تخلف و جرم، مفید و اثربخش باشد. ضمن اینکه در اینجا نویسندگان بر صحت وجود آموزه‌های جرم‌شناسی در اسلام تأکید دارند تفاوت اثر حاضر این است سعی دارد که این شک و تردید علمی را به یقین علمی نزدیک کند.

- مقاله نظریه جرم شناختی تقلید و آموزه‌های اسلامی به قلم مقاله نفسیه متولی زاده نایینی که در سال ۱۳۹۹ در ششمین همایش بین‌المللی مطالعات دینی و علوم انسانی در جهان اسلام چاپ شده در آن نویسنده معتقد است: انسان‌ها بیشتر از افرادی تقلید می‌کنند که از نظر مراتب اجتماعی یا از نظر سلسله‌مراتب، بالاتر از آن‌ها قرار دارند (فرودست‌ها از فرا دست‌ها تقلید می‌کنند). نوعاً نظریه تقلید گابریل تارد^۱ را به برخی از آموزه‌های اسلامی معادل می‌داند. حال تفاوت اثر حاضر در این امر مستتر می‌باشد که در اینجا با به دنبال اثبات رویکردهای جرم‌شناسی مستقل بر اساس آموزه‌های اسلامی و دینی در مقایسه با جرم‌شناسی علمی و کلاسیک هستیم.

- مقاله با موضوع بررسی ابعاد مشاغل مجرمانه از منظر جرم‌شناسی و آموزه‌های اسلامی به قلم محمد حاجی ده‌آبادی که در سال ۱۴۰۰ در فصلنامه حقوق اسلامی به چاپ رسیده است. در آن نویسنده محترم معتقد می‌باشد که: مشاغل مجرمانه به معنای فعالیت‌های مستمری که فرد در ازای آن دستمزد می‌گیرد و دارای مفاسد و پیامدهای زیان‌باری برای فرد و جامعه و از این‌رو قابل جرم‌انگاری و مجازات است از جمله مباحث مهمی است که در حوزه علوم جنایی جای واکاوی فراوان دارد. می‌افزاید این مسئله، به‌خصوص زمانی که از منظر آموزه‌های اسلامی مورد مطالعه قرار دهیم اهمیت بیشتری می‌یابد زیرا آموزه‌های اسلامی رفتارهای انسان را نه از منظر صرف منافع یا مضرات مادی و دنیوی بلکه با نگاه جامع به امور مادی و معنوی و دنیوی و اخروی مورد توجه قرار می‌دهد. از این‌رو چیستی و چرایی مشاغل مجرمانه از منظر وسیع‌تری مورد بررسی قرار می‌گیرد. این امر خود دلیل دیگری بر وجود جرم‌شناسی اسلامی در حوزه اموال و مالکیت است. اینجاست که در اثر حاضر سعی دارد ماهیت این قضیه را به اثبات برساند.

- مقاله با موضوع آموزه‌های اسلامی و جرم‌زدایی به قلم رحیم نوبهار و دیگران که در سال ۱۴۰۲ در فصلنامه مبانی فقهی حقوق اسلامی به چاپ رسیده؛ در این مقاله آمده است: این مقاله به شماری از مبانی و مفاهیم فقهی و اسلامی می‌پردازد که به‌موجب آن‌ها جرم‌زدایی مجاز یا حتی ضروری می‌شود. تأکید آموزه‌های اسلامی بر مداخله کمینه در حقوق و آزادی‌های شهروندان و به‌ویژه عدم دخالت در حریم خصوصی آنان، ضرورت توسعه خیر و فضیلت

از راه‌هایی جز الزامات قهری و بیرونی، لزوم مشروعیت و مقبولیت نظام عدالت کیفری و ضرورت توجه به یافته‌های تجربی حاصل از جرم‌انگاری به‌ویژه یافته‌هایی که بی‌فایده‌گی جرم‌انگاری را اثبات نماید از جمله بنیادهایی است که جرم‌زدایی در زمینه‌های غیرضروری را ایجاب می‌نماید. البته برابر مبانی اسلامی، جرم‌زدایی از برخی رفتارها زیر تأثیر ملاحظات عملی هرگز به معنای قُبْحِ زدایی از اعمالی که شرعاً ناروا قلمداد شده است نخواهد بود. آنچه برابر متون اسلامی قبیح قلمداد شده - خواه از جنس فعل باشد یا ترک فعل قابل قبح زدایی نیست. اما از آنجاکه جرم‌انگاری و جرم تابع مصالح و ملاحظات عملی متعددی است هر عملی هرچند قبیح از نظر دینی ضرورتاً جرم قلمداد نمی‌شود. به‌علاوه، مبارزه با پدیده‌های نابهنجار به جرم‌انگاری یا اصرار بر جرم نگاه‌داشتن یک رفتار نامطلوب منحصر نیست. اینجا هم به‌صورت ضمنی وجود آموزه‌های جرم‌شناسی در دین اسلام را تأیید می‌کنند.

- مقاله با موضوع: باز پژوهی تجری در آموزه‌های اسلامی با نگاهی به حالت خطرناک از منظر جرم‌شناسی به قلم سید محمود میرخلیلی که به سال ۱۳۸۹ در فصلنامه حقوق تطبیقی (نامه مفید) به چاپ رسیده است، در آن نویسنده معتقد است با توجه به اینکه قانون‌گذار ایران در قوانین فعلی، واکنش علیه انواع متجری را نپذیرفته، لذا مقاله با الهام از دیدگاه فقها و اصولیین و طرح دیدگاه‌های جرم‌شناختی، درصدد است ضرورت واکنش مقتضی علیه متجریان دارای حالت خطرناک را اثبات نماید. در این مقاله ضمن اینکه تأییدی تلویحی بر جرم‌شناسی اسلامی صرفاً به حالت خطرناک و نیت مجرمانه اشاره دارد ما به کلیت آن پرداخته‌ایم.

۳. مفاهیم پژوهشی

۳-۱. مفهوم جرم‌شناسی کلاسیک و خاستگاه آن

در تعریفی از جرم‌شناسی کلاسیک که توسط برخی نویسندگان و... ارائه شده است؛ جرم‌شناسی مطالعه جرم و رفتار مجرمانه است که بر اساس اصول جامعه‌شناسی و سایر زمینه‌های غیرحقوقی از جمله روانشناسی، اقتصاد، آمار و مردم‌شناسی انجام می‌شود. ریشه‌های جرم‌شناسی به جنبش اصلاح عدالت کیفری و سیستم‌های کیفری در بیش از ۲۰۰ سال پیش در مغرب زمین بازمی‌گردد. اولین گردآوری و استفاده از آمار جرم و جنایت در قرن نوزدهم پس‌از آن زمینه را برای نسل‌ها ابزارها و روش‌های پیچیده‌تر فراهم کرد که منجر به استفاده مدرن ما از آمار توصیفی، مطالعات موردی، مونه‌شناسی و تحلیل‌های پیش‌بینی کننده شد.^۱ جرم‌شناسی، مطالعه علمی جرم و رفتار جنایی، ریشه در اروپا بین اواخر دهه ۱۷۰۰ و اوایل دهه ۱۸۰۰ دارد.^۲ در منابع دیگری جرم‌شناسی آکادمیک مدرن ریشه مستقیم در مکتب «انسان‌شناسی جنایی» ایتالیایی قرن نوزدهم دارد، که به گفته مورخ مری گیسون باعث تمرکز مجدد بنیادی بحث جرم‌شناسی در سراسر اروپا و مضافاً ایالات متحده آمریکا شد که نگاه‌ها از صرف قانون به‌سوی شخص جنایتکار معطوف گردید (Mathieu, Deflem . ۲۰۰۶: ۲۷۹). تاریخ جرم‌شناسی

1- See: What is criminology? The Study of Crime and Criminal Minds | Maryville Online. (2023, October 11). Maryville University Online. <https://online.maryville.edu/online-bachelors-degrees/criminal-justice/resources/what-is-criminology>

۲- از این روست که در برخی از دسته بندی‌ها به جرم‌شناسی غربی از آن یاد می‌شود ولی متأسفانه برخی از حتی صاحب‌نظران در این رشته علیرغم وجود تأکید منابع متعدد علمی لاتین زبان در این خصوص اید دسته‌بندی را بدعت و غیر علمی توصیف می‌کردند. جهت مطالعه بیشتر در این خصوص نگاه کنید به:

- Criminology.com. (2021, June 22). The History of Criminology - Criminology. Criminology. <https://www.criminology.com/the-history-of-criminology-2>

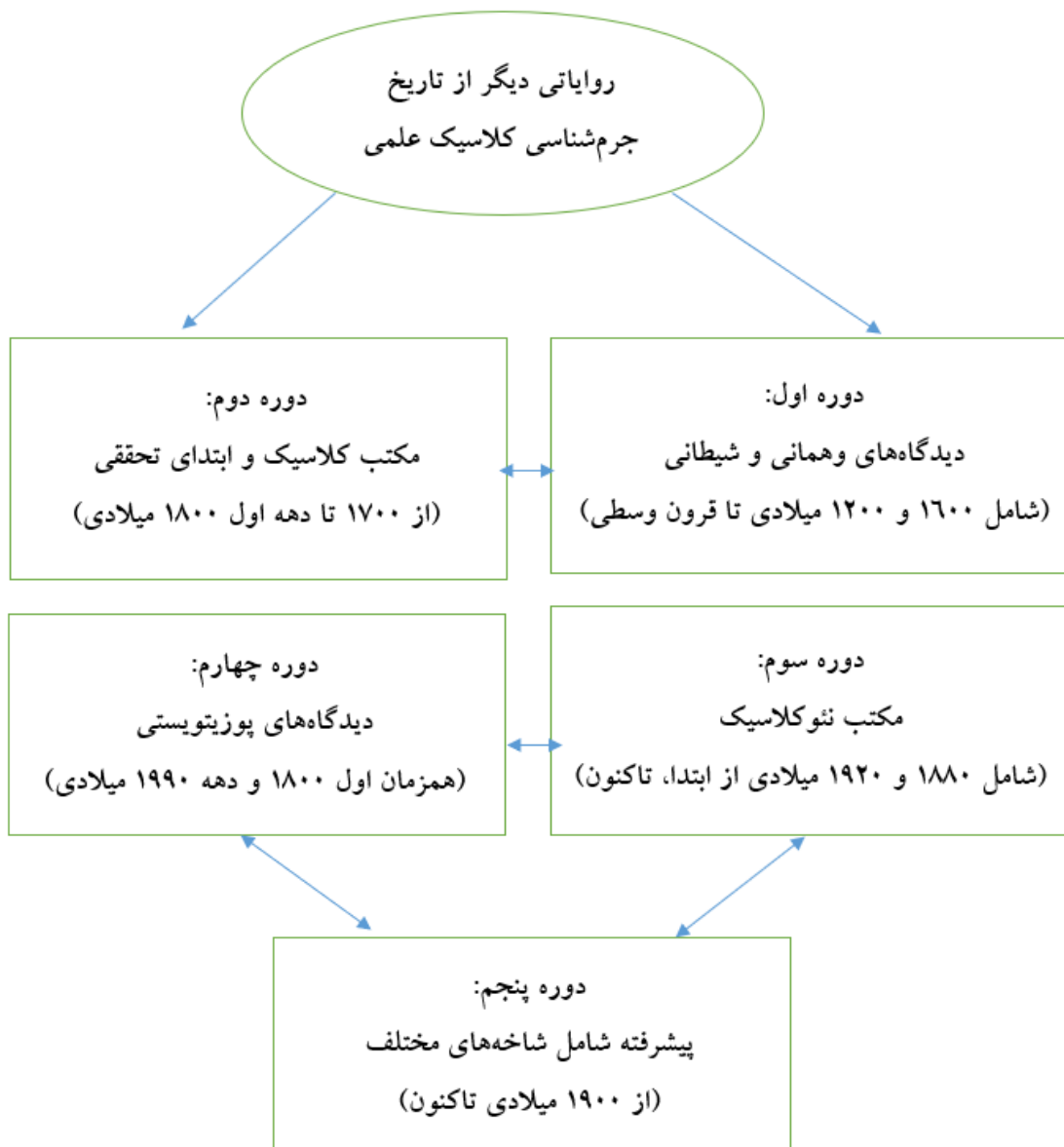
- Abby Conklin(2023): Criminology Definition, History & Theories: Online access: <https://study.com/academy/lesson/what-is-criminology-definition-history-theories.html>

به صدها سال قبل برمی‌گردد تا جایی که اولین آمار جنایی ثبت شد. (Richards. ۲۰۲۲:۱۲) در نظریه دیگری آمده است جرم‌شناسی، رشته‌ای مجزا در رابطه با جنایت، درگیری و کنترل است که با انتشار «مقاله درباره جنایات و مجازات» سزار بکاریا در سال ۱۷۶۴ پدیدار شد. (PELFREY.۱۹۸۰:۱۰)

در قالب دیگر دکتربین‌های ذکرشده در منابع متعدد این مفروض قبلی در خصوص خاستگاه جرم‌شناسی در حدود قرن هفدهم و هیجدهم تا حدودی به اثبات رسیده چنین آمده است: در سال ۱۷۶۴، یک وکیل ناشناخته ایتالیایی کتابی را منتشر کرد که ابهام او را از بین برد و به یکی از تأثیرگذارترین رساله‌های حقوقی قرن هجدهم تبدیل شد. نویسنده، سزار بکاریا، و کتاب «مقالاتی درباره جنایت و مکافات» بود بکاریا تحت تأثیر فیلسوفان روشنگری، به دنبال اصلاح نظام عدالت کیفری بود تا آن را انسانی‌تر و عادلانه‌تر کند. ظرف ۱۰ سال پس از انتشار، این کتاب به تمام زبان‌های اروپایی ترجمه در دسترس عموم مردم قرار گرفت.

(See:History of Criminology – Criminal Justice– IResearchNet,۲۰۲۳)

جدول شماره (۱): روایتی از دیگر دسته‌بندی‌های صورت گرفته از جرم‌شناسی بدین شرح است.^۱



۲-۳. مفهوم جرم‌شناسی با منبع دینی الهیاتی

در ملایله پیچیده تجربه انسانی، قلمروهای الهیات، جرم، عدالت و مجازات به طریقی با هم تلاقی پیدا می‌کنند که بازتاب عمیقی در مورد ابعاد اخلاقی نظم اجتماعی ایجاد می‌کند. حوزه جرم‌شناسی الهیاتی که ما دریافتیم یک اکتشاف با تفاوت‌های ظریف و میان‌رشته‌ای است و از این‌رو از دانشمندان، الهیاتی و دعوت می‌شود تا به مخازن غنی سنت‌های مذهبی توجه بیشتری داشته باشند تا پایه‌های اخلاقی رفتار جنایی، پیگیری عدالت و منطق پشت اقدامات تنبیهی را بهتر درک کنند. در قلب جرم‌شناسی الهیات، این شناخت وجود دارد که

۱- جهت مشاهده دسته‌بندی صورت گرفته به نقل از منبع ذیل، با اندکی دخل و تصرف رجوع گردد به:

- History of Criminology - Criminology - Lecture Slides, Slides of Criminal Justice. (2011). Docsity. Retrieved April 3, 2012, from <https://www.docsity.com/en/history-of-criminology-criminology-lecture-slides/231217>

آموزه‌های مذهبی، شامل سنت‌های مختلف مانند هندوئیسم، زرتشت، یهودیت، بودائیسم، تائوئیسم، کنفوسیوس، جینیسم، مسیحیت، اسلام و سیک، دیدگاه‌های منحصر به فرد در مورد ماهیت جرم و راه‌های عدالت را فراهم می‌کند. جرم‌شناسی الهیات دیدگاهی را ارائه می‌دهد که از طریق آن همگرایی اصول الهی و رفتار انسان را بررسی می‌کند و زمینه‌ای برای گفت‌وگو بین دیدگاه‌های الهیات و تحقیقات جرم‌شناسی معاصر فراهم می‌کند. این حوزه میان‌رشته‌ای تأثیر عمیق باورهای مذهبی را بر تدوین کدهای اخلاقی، هنجارهای اجتماعی و سیستم‌های حقوقی بر آن اثر می‌گذارد که باعث بررسی چگونگی بینش الهیات می‌شود تا با رویکرد فطری خود درک ما از جرم و عدالت، به چالش بکشد و غنی‌تر نماید؛ بنابراین، جرم‌شناسی الهیات نه تنها به عنوان یک تلاش علمی بلکه به عنوان یک تحقیق عمیق در مورد ساختار اخلاقی جوامع است. اینجا با تقویت درک پایه‌های الهیاتی که بر ادراک جرم و عدالت تأثیر می‌گذارد، این زمینه راه‌هایی را برای گفت‌وگو، بازتاب و دنبال کردن سیستم‌های اخلاقی که با اشتیاق عمیق انسان برای عدالت و هماهنگی اجتماعی همخوانی دارد، فراهم می‌نماید (Jaishankar, ۲۰۲۳: ۱۰۱). باید در نظر داشت در طول تاریخ بعد کنترلی دین مثلاً در زمینه پیشگیری از جرم همیشه مدنظر بوده است (خسروشاهی و دیگران، ۱۳۹۵، ۹۱).

در خصوص ریشه اصلی جرم‌شناسی دینی نظریاتی ارائه شده است که تاریخ شروع جرم‌شناسی کلاسیک را زیر سؤال می‌برد این یک نظارت شگفت‌انگیز است زیرا موضوعی است که به طور مشابه به ایده‌های عدالت، تجاوز، رحمت و بخشش علاقه‌مند است. در یک مجموعه جدید ویرایش شده جرم‌شناسی و الهیات عمومی، ارتباط احتمالی الهیات مسیحی در نظر گرفته شده است، جایی که امید، رحمت و بازسازی به عنوان جایگزین‌های اساسی برای ارتدکس عدالت کیفری ارائه می‌شود. در کتاب‌های درسی، اغلب فرض می‌شود که موضوع جرم‌شناسی در قرن نوزدهم با کار دانشمند ایتالیایی سزار لومبروزو سرچشمه گرفته است که معتقد بود که جنایتکاران بازگشت تکاملی هستند که با شکل سرشان شناسایی شده‌اند. این نکته جالب اینجاست که در دیگر کشورها افرادی همچون پروفیسور جایشانکار به تازگی در سال (۲۰۲۳ میلادی) خود را به عنوان بنیان‌گذار جرم‌شناسی الهیات معرفی کرده است، ایشان مدعی‌اند به دنبال پیشگام یک زمینه جدید در این زمینه هستند که دیدگاه‌های الهیات، معنوی و اخلاقی را در مطالعه جرم و عدالت ادغام می‌کند. این تلاش شامل بررسی دقیق تمام متون مذهبی و فلسفی است تا بینش عمیقی را که به درک جامع‌تر پدیده‌های جنایی کمک می‌کند، استخراج نماید. با ترکیب حکمت باستانی با گفتمان جنایی معاصر، جرم‌شناسی الهیاتی با رویکرد فطری هدفش غنی‌سازی علمی و ترویج یک رویکرد جامع‌تر نسبت به ماهیت مجرم و جرم است (Jaishankar, ۲۰۲۳: ۱۰۱). در دیگر دکتورین‌های چنین منعکس شده است جرم‌شناسی می‌تواند از دیدگاه الهیاتی بهره‌مند شود، زیرا بینش‌های مذهبی تا حد زیادی توسط جرم‌شناسان نادیده گرفته شده است. اکتشاف بین‌رشته‌ای بین تعقیب مذهبی و جرم‌شناسی می‌تواند درک عمیق‌تری از جرم و علل آن را فراهم کند (Sarre, ۲۰۲۰: ۱۱۹). مطالعه پدیده مذهبی در جرم‌شناسی شامل رویکردی چند رشته‌ای با در نظر گرفتن جنبه‌های الهیاتی و روان‌پزشکی است (Jeflea: ۲۰۱۸, online). دیدگاه‌های جرم‌شناسی در مورد نژاد و جرم همچنین به پارادایم‌های دینی، در میان سایر نظریه‌ها، برای توضیح تفاوت‌های نژادی و قومی در اشاره دارد. در حالی که جرم‌شناسی از دیدگاه‌های الهیاتی دور شده است، پتانسیل برای رنسانس اندیشه و گفتگوی بیشتر بین دو رشته وجود دارد (Rick: ۱۹۹۸: ۱۰۹). جرم‌شناسی خود یک بعد اخلاقی دارد و می‌تواند به عنوان نوعی از علم دینی دیده شود که انواع مختلفی از جرم‌شناسان متخصص را در جامعه انسانی تولید می‌کند، از جمله کسانی که به آنچه کار می‌کند، تقطیرکنندگان

تخصص و حامیان دیدگاه‌های تازه^۱ است (Haines & Sutton. ۲۰۰۰: ۱۴۶). اندرو میلی، استاد جرم‌شناسی، روی ارتباط الهیات مسیحی با عدالت کیفری کار کرده و بر نیاز به گفتگوی بیشتر بین جرم‌شناسی و الهیات تأکید کرده است. بنابراین، جرم‌شناسی از دیدگاه الهیات شامل بازتخیل نظام عدالت کیفری با در نظر گرفتن ایده‌های مسیحی در مورد رحمت و بازسازی نوع انسان است (Bluinc. ۲۰۲۲: ۱). آنچه محرز است در آثار علمی مشترک جرم‌شناسی با منبع الهیاتی بر پتانسیل با درک نوعاً انسانی از جرم‌شناسی بر اساس مسیحیت تأکید شده است (Criminology and Public Theology. ۲۰۲۰).

در منابع جرم‌شناسی آمده است، مفهوم «وسيله، انگیزه و فرصت» برای تحقیق در مورد جرائم استفاده می‌شود. همین مفهوم را می‌توان در مطالعه تاریخ ادیان اعمال کرد. بر اساس آموزه‌های مشترک جرم‌شناسی و دین می‌توان گفت: قضاوت افراد بر اساس اعمال آن‌ها مهم است، زیرا افراد از همه ادیان و ایدئولوژی‌ها می‌توانند خوب یا بد باشند (Bhaskaran. ۲۰۲۰: ۱) می‌توان بر این عقیده استوار بود اینجاست که می‌توان به اصل امر به معروف و نهی از منکر رسید مضافاً اثر آن در اصلاح جامعه، ممانعت و پیشگیری از وقوع جرائم و نیز تسلط آن بر تمام روابط اجتماعی، سبب شده است که از جایگاه مهمی در جرم‌شناسی اسلامی برخوردار باشد. (شفیعی مازندرانی و دیگران، ۱۴۰۱، ۳۳۹۰) در برخی از نظریات عدم به‌کارگیری مباحث مذهبی و دینی در مباحث جرم‌شناسی مورد انتقاد قرار گرفته است؛ بحث علمی و مطالعه تجربی رابطه دین و جرم به آغاز تفکر جنایی برمی‌گردد، اگرچه گاهی اوقات چنین بحث و مطالعه‌ای در محتوا و رویکرد خام محدود شده است. با این وجود، دین به‌ندرت در نظریه‌های اصلی جرم و تحقیقات جنایی گنجانده شده است. با این حال، مطالعات علمی در مورد تأثیر دین بر جرم و جنایت و مصرف مواد مخدر به‌طور فزاینده‌ای انجام شده است. برخی معتقدند رابطه دین و جرم، اگرچه ارتباط منفی بین دین و جرم و جنایت به‌طور تجربی توسط مطالعات قبلی به اثبات رسیده است، «جرم‌شناسی دین» به‌عنوان یک گرایش هنوز در مراحل ابتدایی است. (Jang. ۲۰۱۳: ۱-۲) البته معتقدیم بعدها تحقیقات بیشتری صورت گرفت.^۲

۴. دسته‌بندی‌ها از انواع جرم‌شناسی (بر اساس منشأ)

برخی از اندیشمندان، برای تقسیم‌بندی جرم‌شناسی به غربی و غیر غربی آن را نگاهی متعصبانه قلمداد می‌کنند و فاقد هرگونه رویکرد علمی می‌دانند این در حالی است که چنین دسته‌بندی در برخی تلاش‌های آکادمیک انجمن‌های جرم‌شناسی غربی کلاسیک را به رسمیت شناخته‌اند. با نگاهی به محافل علمی غرب نوعاً جرم‌شناسی غربی جنبه‌های مختلف مرتبط با مطالعه علمی جرم در غرب ایالات متحده و کانادا را در برمی‌گیرد. مثلاً این انجمن‌های حرفه‌ای منطقه‌ای مانند انجمن جرم‌شناسی غربی (WSC) است که به تحقیق در جرم‌شناسی در غرب ایالات متحده و کانادا اختصاص دارد.^۳

می‌توان منشأ جرم‌شناسی غربی (یا همان رویکرد علمی آن) را با آثار سلف آن قلمداد نمود. در جرم‌شناسی غربی، موضوعات اصلی مورد مطالعه طیف وسیعی از موضوعات مرتبط با مطالعه علمی جرم را شامل می‌شود. این موضوعات شامل زمینه‌هایی مانند تاریخ اصلاحات کیفری، سیستم‌ها و سیاست‌های عدالت کیفری، حقوق جزا، بزهکاری اطفال، نظام‌های عدالت کیفری بین‌المللی، نظام‌های اصلاحی، شواهد دیجیتال، علم پزشکی قانونی، آیین دادرسی کیفری

۱- اینجا نوعاً به افراد متخصصی اشاره دارد که هدفشان ارائه رویکرد بدیع از مفاهیم علمی است.

۲- براساس تجربیات و مطالعات انجام شده این تحقیقات در دوره‌هایی به‌صورت نامنظم بعدها منظم‌تر صورت پذیرفت.

3- See: About us – Western Society of Criminology. (2023). <https://westerncriminology.org/about-us>

و قانون اساسی، رفتار انحرافی و غیره است. علاوه بر این، جرم‌شناسی غربی در زمینه‌های تخصصی مانند قتل‌های زنجیره‌ای و دسته‌جمعی، اجرای عدالت کیفری، روابط پلیس و جامعه، قانون و فرهنگ، روش‌های تحقیق جنایی، و اخلاق حقوقی، تلاش‌های خوبی داشته است. برخی از نظریه‌های کلیدی در جرم‌شناسی غربی همانند: نظریه انتخاب، نظریه کلاسیک، نظریه تعارض، نظریه انتقادی، نظریه برچسب زدن، نظریه دوره زندگی، نظریه پوزیتیویستی، نظریه انتخاب منطقی، نظریه فعالیت معمول، نظریه کنترل اجتماعی، نظریه بی‌نظمی اجتماعی، نظریه یادگیری اجتماعی، نظریه کرنش و تئوری صفت است.^۲ این نظریه‌ها دیدگاه‌های متفاوتی را در مورد علل جرم ارائه می‌کنند، از انتخاب‌های فردی و درگیری‌های اجتماعی تا استعدادهای بیولوژیکی و تأثیرات یادگیری اجتماعی است. هر نظریه چارچوبی برای درک رفتار مجرمانه و توسعه راهبردهایی برای پیشگیری و بازپروری از جرم ارائه می‌کند.^۳

۵. جایگاه جوهر ذاتی (فطرت) انسان در علوم انسانی

ما به‌عنوان انسان، دارای بعد معنوی عمیقی هستیم که فراتر از وجود فیزیکی است. این جوهر معنوی در تاروپود وجود انسان تنیده شده و بر افکار، احساسات و اعمال آن تأثیر می‌گذارد. درحالی‌که در دنیای مادی حرکت می‌کنیم، بخشی ذاتی از انسان وجود دارد که به دنبال ارتباط با چیزی فراتر از محسوس است. کاوش در این جنبه معنوی عمقی را در طبیعت وی آشکار می‌کند که از مرزهای قلمرو مادی فراتر می‌رود. این هسته معنوی منبع جستجوی برای معنا است، درک و ارتباط با نیروهای بزرگ‌تر از خود انسان است. گرایش انسان به جستجوی خوشبختی از طریق کسب مادی عمیقاً ریشه دوانده است. نوع بشر اغلب بر این باور است که داشتن سعادت‌مندی، دستیابی به اهداف خاص یا کسب موقعیت باعث ایجاد حس شادی پایدار می‌شود. با این حال، واقعیت این است که رضایت حاصل از این دستاوردهای مادی اغلب گذرا است. این همان واقعیت معنوی جوه ذاتی انسان است که در علوم انسانی می‌توان بدان معتقد باشد (Bristol, ۲۰۲۳, online).

جوهر معنوی انسان (همان فطرت) در حوزه جرم‌شناسی به‌ویژه در زمینه جرم‌شناسی معنوی (SC) نقش بسزایی دارد. به‌اصطلاح چتری است که این ظرفیت را دارد که نظریه‌ها، مدل‌ها و شیوه‌های مختلف جرم‌شناسی را در بر گیرد که در واقع نگاهی به بعدی معنوی و فطری انسان دارد. جوهره معنوی انسان در جرم‌شناسی معنوی، امری کاملاً ضروری تلقی می‌شود؛ زیرا تلاش می‌کند تا یک رشته مشترک بین اکثر رویکردهای معنوی ارائه دهد: یک سفر داوطلبانه به خود که با سطح بالایی از خودمحوری آغاز می‌شود. جرم‌شناسی معنوی به بازپروری افرادی که مرتکب جرم شده‌اند و همچنین می‌تواند به پیشگیری از جرم کمک نماید. در واقع نشان داده شده است که تأثیر

۱- جهت مطالعه بیشتر و تکمیلی در این خصوص به منابع ارجاعی ذیل رجوع شود:

- Featured criminology and criminal justice classes. (2022). University of Michigan-Dearborn. <https://umdearborn.edu/casl/undergraduate-programs/areas-study/criminology-criminal-justice-studies/featured-criminology-and-criminal-justice-classes>

- Criminology and Criminal Justice < University of Michigan-Dearborn. (n.d.). <https://catalog.umd.umich.edu/graduate/college-arts-sciences-letters/criminology-criminal-justice>

- Criminal Justice | Western Technical College. (2024). <https://www.westerntc.edu/node/9185/academic-programs/criminal-justice/courses>

۲- در خصوص نظریات فوق‌الذکر به عنوان مثال رویکردهای حقوق طبیعی در قالب نظریه پوزیتیویستی متبلور شده است دیگر نظریات نوعاً در حوزه جامعه‌شناسی و جرم‌شناسی کاربرد دارد.

3- Criminology | Definition, Theories, & Facts. (2024, February 26). Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/science/criminology/Major-concepts-and-theories>

مثبتی بر روند توان بخشی دارد و می‌تواند با رویکردهای دیگر مانند جرم‌شناسی مثبت ترکیب شود تا اثربخشی آن افزایش یابد. جوهر معنوی انسان جزء لاینفک جرم‌شناسی است، به‌ویژه در زمینه جرم‌شناسی معنوی. چارچوبی برای درک و پرداختن به بعد معنوی رفتار مجرمانه فراهم می‌کند (Amitay & Ronel. ۲۰۲۲: ۶۲۴).

روح معنوی، جوهره وجودی هر انسان است. این همان اصل زندگی و تمام اعمال اوست. یک روح معنوی قابل توجه از هر انسانی یک شخص می‌سازد. جوهر معنوی منشأ موجودات غیرمادی، اساساً شخصی، حادثی مانند شناخت و اختیار است. معنویت جوهری روح انسان ضامن بعد ذاتاً شخصی انسان، یعنی ارتقای روحی اوست. این نوع تعالی، به‌نوبه خود، ادغام روحی و اخلاقی فرد را ممکن می‌سازد. نویسنده همچنین چندین پیامد وحشتناک حذف یک روح معنوی اساسی واقعی را از انسان‌شناسی فلسفی مدرن می‌داند. البته برخی از این پیامدها عبارت‌اند از: پذیرش فرهنگ مرگ‌باوری، اینکه هیچ نشانه آشکاری از تبعیض در این خصوص وجود ندارد. برخی از افراد صرفاً معتقد به انحطاط بدن انسان به‌عنوان یک موجود مادی صرف، چسبیدن به حواس و مرئی، حتی در تجارب مذهبی و غیره هستند. (Jałocho-Palicka. ۲۰۱۷: ۱)

در برخی تحقیقاتی که انجام شده به اثبات رسیده معنویت جزو بسیاری از استراتژی‌های درمان مواد مخدر و الکل در نظر گرفته شده است و بر همین اساس برنامه‌ریزی مبتنی بر رویکردهای دینی نیز در محیط‌های زندان رایج است. با این حال، تحقیقات در مورد پیوندهای دینداری-جرم اغلب بر نمونه‌های کلی جوانان یا بزرگسالان تکیه کرده است یا شامل یک خط زمانی کوتاه برای سنجش اثرات مثبت است، خود این امر می‌تواند نقطه‌ضعف آن باشد. البته محققان دوره زندگی که بر روی بزهکاران جدی متمرکز شده‌اند، به‌نوبه خود، اغلب بر سایر عوامل مرتبط با الگوهای جرم درازمدت، مانند دل‌بستگی زناشویی و ثبات شغلی، یا مجرمانه بودن پیوندهای اجتماعی افراد تأکید کرده‌اند. این مطالعه از داده‌های کمی و کیفی به دست آمده از پیگیری طولانی‌مدت نمونه‌ای از مجرمان زن و مرد نوجوان برای بررسی نقش معنویت و مشارکت مذهبی به‌عنوان تأثیرات بر الگوهای مشارکت مجرمانه بزرگسالان استفاده می‌کند. در این تحقیق پاسخ‌دهندگان برای اولین بار در نوجوانی، در سال ۱۹۸۲، و دوباره به‌عنوان بزرگسال در سال‌های ۱۹۹۵ و ۲۰۰۳ مصاحبه شدند. احتمال اثبات الگویی از مقاومت پایدار تجزیه و تحلیل ما از مصاحبه‌های عمیق تاریخ زندگی که با اکثر پاسخ‌دهندگان در این دو دوره زمانی انجام شده است و ۴۱ مصاحبه اضافی که به‌طور خاص بر معنویت و مذهب متمرکز شده است برای بررسی جزئیات بیشتر وعده‌ها و چالش‌های مرتبط با تکیه بر دین‌داری به‌عنوان کاتالیزور برای تغییر رفتار پایدار استفاده می‌شود (Giordano et al. ۲۰۲۸: ۹۹).

۶. تعریف تخصصی فطرت و حالات معنوی در حوزه جرم‌شناسی

باید توجه داشت ارائه تبیین معنوی جرم اغلب توسط افراد مختلف به کار می‌رود و به‌طور گسترده در میان کاتولیک‌ها و پروتستان‌ها به اشتراک گذاشته می‌شود. چنین است که انسان‌ها دارای جسم، ذهن و روح هستند و آن‌ها را شامل جسمانی و غیر جسمانی تعریف می‌کند که از یکدیگر نوعاً قابل تفکیک و تمایز نیستند. این نظریه فرض می‌کند که انسان‌ها توانایی تشخیص تفاوت بین خوب و بد را دارند؛ زیرا نوع بشر دارای وجدان است. هزاران کار خدایی وجود دارد که انسان‌ها می‌توانند با توجه به این توضیحات انجام دهند.^۱ امروزه

1- See: Differences between spiritual and natural crime Explanations - free essay example at GrabMyEssay. (2023). <https://www.grabmyessay.com/samples/differences-between-spiritual-and-natural-crime-explanations>

این رویکرد به حدی گسترش یافته است که جرم‌شناسی خاصی بدین منظور به وجود آمده است؛^۱ جرم‌شناسی معنوی، اصطلاحی است برای نظریه‌ها، مدل‌ها و عملکردهای مختلف جرم‌شناسی که به بعد معنوی وجود انسان ارجاع دارند. با توجه به تحقیقات رو به رشدی که رویکردهای معنوی را در جنبه‌های مختلف جرم‌شناسی به کار می‌برد. این جرم‌شناسی سعی دارد تا موضوع مشترکی را در اکثر رویکردهای معنوی مشترک، ارائه دهد (Amitay & Ronel. ۲۰۲۲: ۴۲۰).

همان‌طوری که می‌دانیم جرم‌شناسی معنوی رابطه بین معنویت و رفتار مجرمانه را بررسی می‌کند؛ حوزه‌ای که اغلب توسط جرم‌شناسی مدرن نادیده گرفته می‌شود. این موضوع به چگونگی تأثیر باورهای معنوی و مذهبی بر توهین، پاسخ به جرم و توان‌بخشی مجرمان می‌پردازد. این دیدگاه بر درک جنایت از طریق دریچه‌های معنوی و تکمیل رویکردهای علمی سکولار تأکید می‌کند. جرم‌شناسی معنوی یا همان (یهودی) به‌عنوان یک مطالعه موردی عمل می‌کند و بینش‌هایی را در مورد خیر و شر، انتخاب آزاد، مجازات، پاسخ‌های اجتماعی، ترک جرم، بازپروری و پیشگیری از دیدگاه معنوی ارائه می‌دهد (Ronel & Yair. ۲۰۱۷: ۲۰۸۱). عمل جرم‌شناسی معنوی شامل اصولی برای همراهی معنوی افرادی است که توهین کرده‌اند. این بر همراهی آگاهانه بدون اقدام خاصی برای مبارزه با جرم تمرکز می‌کند و بر رویکردی کل‌نگر تأکید دارد که معنویت را در درک و درمان رفتار مجرمانه ادغام می‌کند (Amitay & Ronel. ۲۰۲۲: ۴۲۰).

تفاوت بین تبیین معنوی و طبیعت‌گرایانه جرم، دیدگاه‌های متضاد و متعارض را در نوع خود برجسته می‌نماید. تبیین‌های معنوی اعمال مجرمانه را به قدرت‌ها یا تأثیرات بالاتر نسبت می‌دهند، درحالی‌که تبیین‌های طبیعت‌گرایانه رفتار مجرمانه را به رویدادهای زندگی واقعی و عوامل مادی پیوند می‌دهند. این دیدگاه‌ها در طول زمان تکامل یافته‌اند و همچنان درک ما از رفتار مجرمانه را شکل می‌دهند. جرم‌شناسی معنوی یک اصطلاح چتر برای نظریه‌ها، مدل‌ها و شیوه‌های مختلف جرم‌شناسی است که بُعد معنوی وجود انسان را در بر می‌گیرد. این شامل یک سفر داوطلبانه با هدف تحول خود و توان‌بخشی افرادی است که توهین کرده‌اند. جرم‌شناسی معنوی بر اصولی مانند عدم انجام آگاهانه، عشق و شفقت و شفافیت تأکید دارد. این اصول را می‌توان از طریق شیوه‌هایی مانند رها کردن کنترل، ایجاد فضای اخلاقی بخشش و عدم قضاوت و خود‌الگوسازی اعمال کرد.

می‌توان چنین پنداشت که جرم‌شناسی معنوی به توان‌بخشی مجرمان و پیشگیری از جرم کمک می‌کند علاوه بر این، سنت‌های مذهبی و معنوی، مانند جرم‌شناسی معنوی، یک پارادایم جهانی برای درک زندگی فرد به‌عنوان یک سفر معنوی ارائه می‌دهند و بینش‌هایی در مورد علل بزهکاری و مسیرهای درمان و توان‌بخشی ارائه می‌دهند (Yair. ۲۰۲۰: ۱۵۸۶). (مؤلفه ارزش و معنویت نیز در مبارزه با فساد با نیاز به یک ایدئولوژی ضد فساد مبتنی بر اصول معنوی و اخلاقی مهم تلقی می‌شود (Kritsak. ۲۰۲۲: ۱۶۸)).

۷. کناهان جرم انگاری شده در ادیان

جرم انگاری برخی از اعتقادات مذهبی همیشه محل بحث و گفتگو بوده است در برخی موارد، دولت‌ها قوانینی را تصویب کرده‌اند که برخی از اقدامات یا رفتارهایی را که با اعتقادات مذهبی گناهکار تلقی می‌شوند، جرم می‌دانند. علاوه بر این، قوانین توهین به مقدسات در کشورهای مختلف تصویب شده است که اقدامات توهین‌آمیز به اعتقادات مذهبی را ممنوع می‌کند (Koons. ۲۰۱۸: ۱۶۳).

۱- البته جرم‌شناسی دینی اسم دیگر این رویکرد جدید می‌تواند لقب گیرد.

تمایز بین حق و باطل در سطح فردی، اجتماعی و بین‌المللی متفاوت است، در این رابطه مفاهیم گناه و جرم را داریم. ممکن است عمل یا رفتاری گناه باشد، اما لزومی ندارد که مجازات قانونی نیز داشته باشد. گناه را می‌توان به‌سادگی چنین تعریف کرد: به‌عنوان انجام یک عمل یا رفتاری که توسط دین (بر اساس دستور خداوند) مجاز نیست یا توهین به قوانین دینی. جرم را می‌توان به‌عنوان اشتباه قانونی تعریف کرد. این نوعی رفتار است که در یک کشور یا منطقه از نظر اجتماعی مضر و توسط قانون ممنوع شده است. سرپیچی از این قانون منجر به مجازات می‌شود. بنابراین اگر جنایتی مرتکب شود مجازات قانونی دارد و اگر گناهی مرتکب شود بعد از مرگ گناهکار (از سوی خداوند) مجازات خواهد شد (Soni, ۲۰۲۳: ۱). مثلاً در برخی از منابع رفتارها که سبب تحریک می‌شوند، موجب حرمت شرعی است و لذا اجتناب از آن‌ها لازم است. که همین امر را به‌عنوان پشتوانه‌ای برای پیشگیری در جرم‌شناسی اسلامی دانسته‌اند. (توجه شود به: کلاتری و دیگر همکاران، ۱۳۹۷، ۲۳۳)

در بازگشت به بحث می‌توان گفت: بیش از ۵۰ مطالعه تحقیقاتی وجود دارد که ادعاهای مربوط به رابطه (یا گاهی اوقات عدم وجود رابطه) بین مذهبی بودن فرد و مجرم بودن آن را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد و توجه ویژه‌ای به چگونگی جرم و جنایت و به‌ویژه مذهبی بودن در هر مطالعه دارد. این مطالعات نشان می‌دهد که سه رابطه مذهبی-جنایی ایجاد شده است. بهترین رابطه مستند بین حضور در کلیسا و میزان جرم و جنایت است. حداقل در میان اعضای کلیسا، شواهد به‌طور مداوم نشان می‌دهد که حضور مکرر در کلیسا نسبت به حضور نادر، به‌ویژه در مورد جرائم بدون قربانی، نرخ جرم کمتری دارد. دوم، در میان ادیان اصلی غربی، عضویت در مذهب یهودی با نرخ جرم پایین‌تر در مقایسه با عضویت مذهبی مسیحی به‌طور کلی همراه است و در میان مسیحیان، پروتستان‌ها به‌طور کلی نسبت به کاتولیک‌ها نرخ جرم پایین‌تری دارند. سوم، اعتقاد به زندگی پس از مرگ با مجازات الهی، حداقل در میان افرادی که خود را عضو یک مذهب سازمان یافته می‌دانند، با کاهش میزان جرم و جنایت همراه است (L. M. Ellis, ۱۹۸۵: ۵۰۱).

گناهان جرم‌انگاری شده در ادیان مختلف وجود دارد. رساله‌های دینی و اخلاقی هندی باستان بین اعمال گناهکار و رفتارهای مجرمانه تمایز می‌دهند (Bezanosova et al. ۲۰۱۵: ۶۶۲). در برخی از ادیان و نظام‌های حقوقی آمده است: مثلاً کاتولیسیسم مفهوم «هفت گناه کاردینال» را شامل می‌شود؛ اما در خصوص اسلام باید گفت؛ در برخی از موارد مشاهده می‌شود تمایزی بین گناهان و برخی از جرائم قائل نشده‌اند و حتی اولین مورد گناه (جرم انگاری شده) را مجازات می‌کنند. در برخی کشورهای اسلامی کفر و ارتداد در بسیاری از کشورها جرم و مجازات‌ها از جریمه تا مرگ است (Christopher, ۲۰۲۱: ۱).

در برزیل، قانون مجازات شامل جرائم مربوط به اعمال مذهبی، علیرغم حمایت قانون اساسی از شیوه‌های فرهنگی آفریقایی-برزیلی است (Sobreira et al. ۲۰۱۶: ۵۵). قانون کیفری لهستان رفتار توهین‌آمیز به احساسات مذهبی را جرم می‌داند. این نمونه‌ها جرم‌سازی رفتارهای خاصی را در نظام‌های حقوقی مختلف نشان می‌دهد که توسط استانداردهای مذهبی گناهکار تلقی می‌شوند (Żukowska, ۲۰۱۶: ۲۰۱). آنچه محرز و مسلم است این امر می‌باشد که امروزه ریشه‌های اعتقادات دینی در تمامی رویکردهای حقوق کیفری و جرم‌شناسی وجود دارد همان‌طوری که دیدیم در اکثر کشورها نیز این امر پذیرفته شده است. این امر خود نوعی تأیید بر وجود اصالت جرم‌شناسی با منشأ دینی است. در منابع آمده است امروز پارلمان‌های کشورهای اسلامی به پیروی از قوانین موضوعه در غرب، بسیاری

از اعمالی که در شرع جرم شناخته نشده است، ممنوع و برای آن‌ها مجازات مقرر می‌دارند و از میان عوامل و عناصر مختلف مؤثر در جرم‌شناسی اسلامی، تنها به عامل مصالح و مفاسد اجتماعی نظر دارند. (عمیدزنجانی، ۱۴۰۱، ۲۹۵)

۸. تأثیر آموزه‌های اخلاقی و دینی در جرم‌شناسی کلاسیک

براساس تحقیقات انجام شده در جرم‌شناسی ابعاد اجتماعی تعهد دینی نقش محوری دارد. مشارکت فعال در جوامع مذهبی اغلب احساس تعلق، راهنمایی اخلاقی و حمایت اجتماعی را در افراد ایجاد می‌کند. این پیوند جمعی می‌تواند رفتارهای طرفدار اجتماعی را تقویت کند و به عنوان سنگری در برابر وسوسه‌های جنایی عمل کند. تقویت مثبت ناشی از پایبندی به هنجارهای جامعه و ترس از طرد شدن به دلیل انحراف از چنین هنجارهایی، اثر بازدارنده تعهد مذهبی را بیشتر تقویت می‌کند. باین‌حال، در حالی که مذهب غالباً به‌عنوان یک سنگر در برابر جنایت می‌ایستد، مواردی وجود دارد که ممکن است به طور متناقضی به‌عنوان یک کاتالیزور عمل کند. تحت شرایط خاص، افراد ممکن است تفسیر یا دستکاری آموزه‌های دینی را برای توجیه یا تحریک اقدامات مجرمانه انجام دهند. چنین تحریف‌هایی از رویکردهای دینی می‌تواند برای اعمالی که از نظر اجتماعی و اخلاقی مذموم هستند، پوششی از مجوز دینی جهت سوءاستفاده ایجاد کند. در حالی که اصول دینی به طور تاریخی زیربنای هنجارهای اجتماعی، ترویج انسجام جمعی و ممانعت از رفتارهای مخرب بوده که علیه نظم عمومی است. آن‌ها در برخی از مواقع از مطالعه ریشه‌ای در خصوص انگیزه‌های مجرمانه و جنایی کوتاهی می‌کنند؛ همان‌طور که توسط تئوری‌های فشار یا تداعی افتراقی روشن می‌شود؛ علاوه‌بر این، در زمینه‌های خاص، همان اصول دینی از صلح و هماهنگی حمایت می‌کنند، همین امر می‌تواند موجب تعصبات شوند یا حتی برای توجیه اعمال فاحش سوءاستفاده شوند. این دوگانگی بر ماهیت رمزآلود نقش دین در جرم‌شناسی تأکید می‌کند. نیرویی که می‌تواند رفتارهای انحرافی را هم بازدارد و هم گاهی آن‌ها را تحریک کند؛ بنابراین، ضروری است که رابطه دین و جرم را با دیدگاهی ظریف و چند وجهی می‌توان بررسی کنیم (Ahmed, ۲۰۲۳, online).

برخی معتقدند گزاره‌های جرم‌شناسی دینی در برخی موارد از رویکردهای علمی آن جلوترند. این امر بدین کیفیت منعکس شده است: با مروری بر گزاره‌های دینی می‌توان دریافت که در متون اسلامی، هزینه‌های جرم در مقیاسی وسیع‌تر از ادبیات رایج علمی به کار رفته است. (حاجی ده آبادی و دیگران، ۱۳۸۸، ۳۴) در جای دیگر چنین انعکاس یافته است: در حقیقت حقوق اسلامی مبدع و بنیان‌گذار علم جرم‌شناسی یعنی علم توجه به شخصیت محکوم بوده و مدت مدیدی قبل از پیدایش مکتب تحقیقی به شخصیت محکوم توجه کرده است. بنابراین نخستین بارقه‌های توجه به شخصیت متهم در حقوق اسلامی دیده می‌شود. (شاملو و دیگران، ۱۴۰۱، ۲۱۳) دیدگاه‌های دیگر که در این خصوص در منابع چنین آنرا به تصویر کشیده است: آموزه‌های اسلامی رفتارهای انسان را نه از منظر صرف منافع یا مضرات مادی و دنیوی بلکه با نگاه جامع به امور مادی، معنوی، دنیوی و اخروی مورد توجه قرار می‌دهد. از این رو چیستی و چرایی مشاغل مجرمانه از منظر وسیع‌تری مورد بررسی قرار می‌گیرد. (توجه شود به: حاجی ده آبادی، ۱۴۰۰، ۷) با نگاهی به آموزه‌های دینی به جرم‌شناسی در خصوص اثبات این مقوله معمولاً مجموعه منسجمی از الگوهای رفتاری برآمده از آموزه‌های دینی را که در چارچوب معین شده از طرف دین به‌عنوان سبک زندگی دینی

معرفی می‌شود؛ نقش مؤثری در پیشگیری از شکل‌گیری قصد مجرمانه و تبدیل آن به فعل مجرمانه دارد. (نمایان و دیگران، ۱۴۰۰، ۳۴)

بسیاری از سنت‌های دینی جهانی، روایت‌هایی را درباره عواقب اعمال فرد در یک محیط پس از مرگ ارائه می‌کنند. موضوع اصلی، پیامدهای شدید اعمال بدخواهانه است؛ که اغلب با مفهوم «جهنم» یا مکانی که از رنج ابدی محصور شده است؛ برای بازدارندگی افراد از رفتار غیراخلاقی طراحی شده است. البته یک نگاه بینابینی نیز وجود دارد که آموزه‌های دینی، با وجود همه توانی که در اخلاق و رفتارهای اجتماعی دارند، وقتی از دریچه جرم‌شناسی مشاهده می‌شوند، چشم‌انداز پیچیده‌ای را ارائه می‌کنند. در حالی که اغلب به عنوان عوامل بازدارنده در برابر اقدامات انحرافی عمل می‌کنند، همیشه به محرک‌های اساسی رفتارهای مجرمانه نمی‌پردازند یا آنها را کاهش نمی‌دهند. مدل‌هایی مانند نظریه کرنش یا نظریه تداعی تفاضلی این جنبه را روشن می‌کند و نشان می‌دهد که دلایل عمیق جنایت ممکن است مستقل از تأثیرات مذهبی یا حتی در هم تنیده با آنها وجود داشته باشد (Akers & Sellers, ۲۰۲۴, online).

برخی از محققین این حوزه معتقدند نقش آموزه‌های اسلامی در سالم‌سازی محیط اجتماعی و سازمانی کاهش تخلف و جرم و نیز جایگاه رویکردهای آموزه‌های اسلامی در برنامه پیشگیری از جرم و نظام حقوقی اسلام، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. (توسلی و دیگران، ۱۳۹۴، ۴۳) تأثیر آموزه‌های اخلاقی و دینی بر جرم‌شناسی موضوعی است که توسط دانشمندان مورد بررسی قرار گرفته است. می‌توان استدلال نمود، ایدئولوژی سکولار فعلی، هنوز از ارزش‌ها و باورهای قوی مسیحی مانند بخشش، شفقت، پذیرش و... تأثیر می‌پذیرند (Durnescu & Oancea, ۲۰۲۲: ۹۵).

با این حال، تحقیق بین رشته‌ای بین رویکردهای مذهبی و جرم‌شناسی وجود نداشته است و البته بینش‌های الهیاتی مدرن تا حد زیادی توسط جرم‌شناسان نادیده گرفته می‌شود (Sarre, ۲۰۲۰: ۱۱۹). دین تأثیر قابل توجهی بر جامعه و درک جرم در طول زمان داشته است (Birch et al, ۲۰۲۲: ۱۴). براساس تحقیقات انجام شده تاکنون به اثبات رسیده است؛ دین در چندین نظریه جرم‌شناسی نقش و تأثیراتی در سطح کلان بر آن دارد (Hoffmann, ۲۰۱۵: ۵-۱۰). اصول معنوی و اخلاقی ریشه در جرم‌شناسی دارد؛ زیرا تغییر شکل ارزش‌های معنوی بخشی از مجموعه علل جنایت است. تأثیر آموزه‌های اخلاقی و مذهبی بر جرم‌شناسی موضوعی پیچیده و چندوجهی است که نیازمند تحقیقات و اکتشاف بیشتر است. (Hoffmann, ۲۰۱۵: ۵-۱۰)

آموزه‌های اخلاقی و دینی به طور قابل توجهی نظام‌های عدالت کیفری و رفتار مجرمانه فردی را در طول تاریخ شکل داده است. دین به عنوان منبعی از هنجارها و قواعد اجتماعی عمل کرده است که بر تقنین قوانین کیفری و توسعه نهادهای عدالت کیفری (و توابع آن) تأثیر به‌سزایی گذاشته است.^۱

مطالعات نشان می‌دهد که به طور کلی بین دینداری و رفتار مجرمانه همبستگی معکوس وجود دارد؛ که نشان می‌دهد مذهب تمایل به سرکوب فعالیت‌های مجرمانه دارد. با این حال، مکانیسم‌های دقیقی که دینداری بر رفتار مجرمانه تأثیر می‌گذارد نامشخص است و رابطه بین دین و جرم پیچیده و چندوجهی است. تحقیقات صورت گرفته در این خصوص یعنی در مورد رابطه دین و جرم نشان می‌دهد که جنبه‌های خاصی از دین مشارکت در فعالیت‌های

1- See: Acker, James R., Robert M. Bohm, and Charles S. Lanier, eds. (1998) *America's Experiment with Capital Punishment: Reflections on the Past, Present, and Future of the Ultimate Penal Sanction*. Durham, NC: Carolina Academic Press Moral and Religious Influences | Encyclopedia.com. (n.d.). <https://www.encyclopedia.com/law/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/moral-and-religious-influences>.

مجرمانه را کاهش می‌دهد. بررسی ادبیات نشان می‌دهد که مذهب مشارکت در فعالیت‌های مجرمانه را به دو صورت کلی کاهش می‌دهد (Sumter et al. ۲۰۱۸: ۱۹۳). با نگاهی حداقلی برخی معتقدند ضرورت، بومی‌سازی نظریه‌های جرم‌شناسی با مقتضیات جغرافیایی، تاریخی، فرهنگی، دینی و... جامعه‌ی ایرانی است؛ که با پشتوانه‌ی منابع وحی و سنت و بهره‌گیری از آثار «نظریه جرم‌شناسی اسلامی» مهم‌تر، تدوین و ارائه ارزشمند فقهی است که بی‌شک محتاج تلاش جمعی اساتید و صاحب‌نظران است. (حطمی، ۱۳۹۷، ۲۰۱)

نتیجه‌گیری

امروزه در بسیاری از مواقع شاهد این مسئله می‌باشیم که اگر در قرائت‌های علمی به مضامین دینی و وحیانی رجوع شود برخی از اندیشمندان و عالمان علمی آن را نمی‌پذیرند و بدون بررسی‌های لازم و بدون دقت در محتوا آن را رد می‌کنند، این در حالی است که با رجوع به منابع متعدد علمی که در این مقاله بدان استناد گردید این نگاه را افراطی دریافتیم. من باب مثال در حوزه نظریات جرم‌شناسی دقیقاً می‌توان دریافت نگاه مذهبی و دینی به گرایش جرم‌شناسی نه تنها نافی رویکردهای علمی در آن نیست؛ بلکه در بسیاری تحقیقات انجام شده به اثبات رسیده است که مکمل بسیار مهمی برای آن در جهت غنابخشی و ارائه درک صحیح‌تر نسبت به موضوع و مفاهیم آن است.

شاهد این ادعا در رویکردهای جرم‌شناسی الهیاتی با ریشه مسیحی و یهودیت بود که به تازگی برخی اندیشمندان این حوزه سعی در گسترش آن داشته‌اند. براساس تجربیات مطالعاتی نگارنده می‌توان ادعا داشت جرم‌شناسی دینی نه تنها به تحلیل علل بروز جرم می‌پردازد؛ بلکه به بررسی راه‌های پیشگیری از آن نیز توجه دارد. دین به عنوان یک عامل اجتماعی مهم می‌تواند در تقویت خودکنترلی و کاهش رفتارهای مجرمانه نقش بسزایی ایفا کند. علی‌الرحال براساس آموزه‌های مشترک جرم‌شناسی و دین می‌توان گفت قضاوت افراد بر اساس اعمال آنها مهم است؛ زیرا افراد از همه ادیان و ایدئولوژی‌ها می‌توانند خوب یا بد باشند. در برخی از نظریات، عدم بکارگیری مباحث مذهبی و دینی در مباحث جرم‌شناسی مورد انتقاد قرار گرفته است. بحث علمی و مطالعه تجربی رابطه دین و جرم به آغاز تفکر جنایی برمی‌گردد. اگرچه گاهی اوقات چنین بحث و مطالعه‌ای در محتوا و رویکرد خام محدود شده است؛ با این وجود، دین به ندرت در نظریه‌های اصلی جرم و تحقیقات جنایی گنجانده شده است.

با این حال، مطالعات علمی در مورد تأثیر دین بر جرم و جنایت و مصرف مواد مخدر به طور فزاینده‌ای در حال انجام است. اگرچه ارتباط منفی بین دین و جرم و جنایت به طور تجربی توسط مطالعات قبلی ایجاد شده است، «جرم‌شناسی دین» به عنوان یک زیر میدان هنوز در مراحل ابتدایی است. جرم‌انگاری گناهان در ادیان در طول تاریخ موضوع بحث و گفتگو بوده است. در برخی موارد، دولت‌ها قوانینی را تصویب کرده‌اند که برخی از اقدامات یا رفتارهایی را که با اعتقادات مذهبی گناهکار تلقی می‌شوند، جرم می‌دانند. علاوه بر این، قوانین توهین به مقدسات در کشورهای مختلف تصویب شده است؛ که اقدامات توهین‌آمیز به اعتقادات مذهبی را ممنوع می‌کند. این می‌تواند مهمترین منبع مشترک حقوق جزا و جرم‌شناسی و جرم‌شناسی دینی در باب گناهان قلمداد شود. پیشنهاداتی که می‌توان مطرح کرد به شرح ذیل می‌باشد:

- با رجوع به منابع متعدد لاتین مشاهده شد که انواع جرم‌شناسی با ریشه دینی همچون جرم‌شناسی معنویت، جرم‌شناسی دین، جرم‌شناسی مسیحیت وجود دارد پس همین امر دلیل بسیار بارزی بر اصالت علم نوپای جرم‌شناسی اسلامی در ایران و جهان اسلام است.
- با مشاهده منابع متعدد لاتین و نظریات مختلف می‌توان دریافت که جرم‌شناسی اسلامی و دینی یکی از اجزاء لاینفک جرم‌شناسی مدرن است، پس با نگاه‌های متعصبانه و مغرضانه سیاسی نباید نافی آن باشیم.
- با رجوع به منابع متعدد لاتین مشاهده شد که تفکیک جرم‌شناسی به غربی و غیر غربی دارای منشأ علمی - اتفاقاً از غرب نشأت گرفته - است. لاجرم تکذیب چنین دیدگاه‌هایی در قالب جرم‌شناسی اسلامی ناشی از عدم اطلاع علمی برخی اساتید گرانقدر این حوزه است.

منابع

الف) منابع فارسی

- خسرو شاهی، قدرت اله، جوادی حسین آبادی، حسین. (۱۳۹۵). تحلیل رابطه‌ی مؤلفه‌های هویت دینی و پیشگیری از جرم. فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، ۵(۱۷).
- عمید زنجانی، عباسعلی (۱۴۰۱): درآمدی بر حقوق اسلامی تطبیقی؛ چاپ چهارم، تهران، انتشارات میزان.
- حطمی، ایمان (۱۳۹۷): جستاری در جرم‌شناسی؛ فصلنامه علمی مطالعات حقوق، شماره بیست و هفتم. چاپ زمستان.
- قنبری کرمانشاهی، ثریا، شفیعی مازندرانی، سید محمد، و... (۱۴۰۱). بررسی تطبیقی راهبرد امر به معروف و نهی از منکر با تئوری پنجره‌های شکسته در سیاست جنایی. جامعه‌شناسی سیاسی ایران، ۵(۱۱).
- توسلی، محمدحسن، و صادقی، محمدامین. (۱۳۹۴). آموزه‌های اسلامی پیشگیری از جرم. فصلنامه علمی بصیرت و تربیت اسلامی، ۱۲(۳۳).
- کلانتری، عباس، شریفی، محمد، و غیبی، سیده معصومه. (۱۳۹۷). ادله آیات و روایات مبنی بر حرمت تحریک جنسی به مثابه پشتوانه جرم‌شناسی اسلامی. کتاب قیم، ۸(۱۹).
- حاجی‌ده‌آبادی، محمدعلی، حائری، سیداحسان. (۱۳۸۹). بررسی هزینه‌های جرم با نگرشی اسلامی. فصلنامه علمی حقوق اسلامی، ۷(۲۴).
- سالاری، محمد، روح الامینی، محمود، شاملو، باقر، و احمدی موسوی، سیدمهدی. (۱۴۰۱). مؤلفه‌های پاسخ به جرم در حقوق اسلامی بر اساس آموزه‌های قرآنی. مطالعات قرآنی، ۱۳(۴۹).
- حاجی ده‌آبادی، محمدعلی. (۱۴۰۰). بررسی ابعاد مشاغل مجرمانه از منظر جرم‌شناسی و آموزه‌های اسلامی. حقوق اسلامی، ۱۸(۶۹).
- نماین، پیمان، عامری سیاهویی، فاطمه. (۱۴۰۲). پیشگیری از ارتکاب جرائم برای بهبود و ارتقای سبک زندگی در پرتو آموزه‌های اسلام. فقه جزای تطبیقی، ۳(۱).
- موسوی فرد، سیدمحمدرضا (۱۳۹۷): جرم‌شناسی اسلامی؛ چاپ اول، تهران، نشر انتشارات بنیاد علمی حقوقی مجد.

ب) منابع لاتین

- Murat, Iyigun. (2017). The Ideological Roots of Institutional Change. Social Science Research Network, doi: 10.2139/SSRN.2946383
- Pant, B. (October 25, 2018). Postmodernism and the ideological corruption of the humanities. Massachusetts Daily Collegian. <https://dailycollegian.com/201810//postmodernism-and-the-ideological-corruption-of-the-humanities>
- Sumter, M., Wood, F. R., Whitaker, I. P., & Berger-Hill, D. (2018). Religion and Crime Studies: Assessing what has been learned. Religions, 9(6), <https://doi.org/10.3390/rel9060193>
- Acker, James R., Robert M. Bohm, and Charles S. Lanier, eds. (1998) America's Experiment with Capital Punishment: Reflections on the Past, Present, and Future of the Ultimate Penal Sanction. Durham, NC: Carolina Academic Press Moral and Religious Influences. <https://www.encyclopedia.com/law/>

- encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/moral-and-religious-influences
- Hoffmann, J. P. (2015). Religion and crime. *The Encyclopedia of Crime and Punishment*. <https://doi.org/10.1002/9781118519639.wbecpx041>
- Birch, P., Murray, C., & McInnes, A. (2022). Crime and Criminal Justice – Reflecting on the influence of religion. In *Routledge eBooks* <https://doi.org/10.43243-9781003276593/>
- Sarre, R. (2020). The Contemporary Relevance of Religion to Criminological Sciences. In *Springer eBooks*. https://doi.org/10.10078_9-2489-15-981-978/
- Durnescu, I., & Oancea, G. (2022). The influence of religion on probation. In *Routledge eBooks*. <https://doi.org/10.432410-9781003276593/>
- What is criminology? The Study of Crime and Criminal Minds | Maryville Online. (2023, October 11). Maryville University Online. <https://online.maryville.edu/online-bachelors-degrees/criminal-justice/resources/what-is-criminology>
- Deflem, Mathieu, ed. (2006). *Sociological Theory and Criminological Research: Views from Europe and the United States*. Elsevier. ISBN 9788-1322-7623-0.
- Richards, C. (2022, February 24). An overview and history of criminology. The Law Offices of Jonathan F. Marshall. <https://www.newjerseycriminallawattorney.com/legal-articles-information/an-overview-and-history-of-criminology/>
- Criminology.com. (2021, June 22). The History of Criminology - Criminology. Criminology. <https://www.criminology.com/the-history-of-criminology-2>
- Abby Conklin(2023): Criminology Definition, History & Theories: Online access: <https://study.com/academy/lesson/what-is-criminology-definition-history-theories.html>
- W V PELFREY(1980): EVOLUTION OF CRIMINOLOGY(Historical Overview): access: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/evolution-criminology>
- History of Criminology - Criminal Justice - IResearchNet. (2023, July 8). Criminal Justice. <https://criminal-justice.iresearchnet.com/criminology/history-of-criminology>
- History of Criminology - Criminology - Lecture Slides, Slides of Criminal Justice. (2011). Docsity. Retrieved April 3, 2012, from <https://www.docsity.com/en/history-of-criminology-criminology-lecture-slides/231217>
- Jaishankar, K. (2023, November 13). Introducing Theological Criminology - Exploring the intersections of theology, crime, justice & punishment - Founder Prof. K. Jaishankar. <https://www.linkedin.com/pulse/introducing-theological-criminology-exploring-crime-k-jaishankar-obdoc>
- Sarre, R. (2020). The Contemporary Relevance of Religion to Criminological Sciences. In *Springer*

- eBooks.https://doi.org/10.10078_9-2489-15-981-978/
- Alexe, Jeflea. (2018). Unele considerente privind fenomenul religios în știința criminologică română. <https://www.ujmag.ro/drept/drept-penal/criminologie-teoretica-si-aplicata-editia-a-v-a-revazuta-si-adaugita/rasfoire>
- Sarre, Rick T. Theological Enquiry and the Criminological Task (1998). Sarre, Rick (1998) 'Theological Enquiry and the Criminological Task' in J. Wilson and R.A. Wood (eds), Restoration Studies VII, Temple School, Independence, Missouri: Herald Publishing House, 1998. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2633273>
- Haines, F. & Sutton, A. M. (2000). Criminology as religion? The British Journal of Criminology, 40(1). <https://doi.org/10.1093/bjc/40.1.146>
- Bluinc. (2020, November 30). Turning away from retribution: How criminology might find inspiration in Christian theology - Transforming Society. Transforming Society. <https://www.transformingsociety.co.uk/202030/11/turning-away-from-retribution-how-criminology-might-find-inspiration-in-christian-theology/>
- Criminology and public theology. (2020). In Bristol University Press eBooks. <https://doi.org/10.519529781529207415/>
- Bhaskaran, R. (2020, October 29). The Criminology of Religious Ideologies 36- Pragyata. Pragyata - Journal of Indic Ideas. <https://pragyata.com/the-criminology-of-religious-ideologie>
- Jang, S. J. (2013). Religion and crime. Criminology. <https://doi.org/10.1093/obo/97801953966070177->
- Ahmed, S. (2023). Religion and Criminology: a dualistic dance of deterrence and ambiguity. <https://www.linkedin.com/pulse/religion-criminology-dualistic-dance-deterrence-ambiguity-ahmed>
- Akers, R. L., & Sellers, C. S. (2004). Criminological Theories: Introduction, Evaluation, and Application. Roxbury Publishing.
- Soni, A. (2023, June 25). What are the differences between sin and crime? WritingLaw. <https://www.writinglaw.com/differences-between-sin-and-crime>
- Ellis, L. M. (1985). Religiosity and criminality. Sociological Perspectives, 28(4), <https://doi.org/10.23071389231/>
- Żukowska, M. (2016). KRYMINALIZACJA OBRAZY UCZUĆ RELIGIJNYCH w POLSKIM PRAWIE KARNYM. Zeszyty Prawnicze, 16(1), <https://doi.org/10.21697/zp.2016.16.1.08>
- Sobreira, R. F. F., Machado (2016). A criminalização das religiões afro-brasileiras. Direitos Culturais, 11(24), <https://doi.org/10.20912/rdc.v11i24.2023>
- Christopher, Alexander, Mai, Sato, Nadirsyah, Hosen, James, McLaren. (2021). Killing in the Name of

- God: State-sanctioned Violations of Religious Freedom. doi: 10.2618016748866/.V2
- Jana, V., Beznosova, Anna, N., Kondratyeva, Vera, B., Romanovskaya, Eduard, B., Kurzenin. (2015). Crime and Punishment, Sin and Retribution: From the History of Religious and Legal Traditions of East and West. *Mediterranean journal of social sciences*, 6(1). doi: 10.5901/MJSS.2015.V6N6S2P662
- Amitay, G., & Ronel, N. (2022). The Practice of Spiritual Criminology: A Non-Doing Companionship for Crime Desistance. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 67(4), <https://doi.org/10.11770306624/x211066828>
- Differences between spiritual and natural crime Explanations - free essay example at GrabMyEssay. (2023). <https://www.grabmyessay.com/samples/differences-between-spiritual-and-natural-crime-explanations>
- Ronel, N., & Yair, Y. B. (2017). Spiritual Criminology: The case of Jewish criminology. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62(7), <https://doi.org/10.11770306624/x17693865>
- I., Kritsak. (2022). Actual criminological theories as a guarantee of the development of modern policing: state and spiritually-valued dimension. *Dnipro Scientific Journal of Public Administration, Psychology, Law*, doi: 10.51547/ppp.dp.ua/2022.3.28
- Yair, Y. B. (2020). Spiritual Jewish Criminology: the basic Premises and the Pyramid. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 65(15), <https://doi.org/10.11770306624/x20944693>
- Pei, Han. (2016). Research On The Humanities Of Ideological And Political Education. doi: 10.2991/ICHESS-16.2016.67
- Kondakov, M. I. (1987). The new content of Education in Social Studies and the Humanities as a means of Ideological-Political Pupil Upbringing. *Russian Education & Society*, 29 <https://doi.org/10.2753/res106093932911128->
- Mendoza, J. (2017). Importance of religion to humanities. Uprh. https://www.academia.edu/34923338/Importance_Of_Religion_To_Humanities
- Religion – HUM2020: Introduction to the Humanities. (2024). <https://www.anthrocvone.org/introtohumanities/analysis-i/religion>
- Jałocho-Palicka, M. (2017). Spiritual substance. the essence of Man-Person according to Karol Wojtyła. <https://philpapers.org/rec/JAOSST>
- Giordano, P. C., Longmore, M. A., Schroeder, R. D., & Seffrin, P. M. (2008). A LIFE-COURSE PERSPECTIVE ON SPIRITUALITY AND DESISTANCE FROM CRIME. *Criminology*, 46(1), <https://doi.org/10.1111/j.17459125.2008.00104-.x>
- Bristol, A. (2023, November 16). Beyond the material: exploring the spiritual essence of humanity.

Medium. <https://medium.com/@zousan67/beyond-the-material-exploring-the-spiritual-essence-of-humanity-ee8e80b1b9a3>

Featured criminology and criminal justice classes. (2023). University of Michigan-Dearborn. <https://umdearborn.edu/casl/undergraduate-programs/areas-study/criminology-criminal-justice-studies/featured-criminology-and-criminal-justice-classes>

Criminology and Criminal Justice < University of Michigan-Dearborn. (2023). <https://catalog.umd.umich.edu/graduate/college-arts-sciences-letters/criminology-criminal-justice>

Criminal Justice | Western Technical College. (2023). <https://www.westerntc.edu/node/9185/academic-programs/criminal-justice/courses>

Criminology | Definition, Theories, & Facts. (2024, February 26). Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/science/criminology/Major-concepts-and-theories>

